

**ENTRE EL DESCONHORT I
EL DESENCÍS:
EL LLARG CAMÍ DE RECOBRAMENT
DE LA UNIVERSITAT FURTADA**

© del text: l'autor, 2000
© de l'edició: Universitat de les Illes Balears, 2000
Coberta: Jaume Falconer
Edició: Universitat de les Illes Balears. Servei de Publicacions i Intercanvi Científic.
Cas Jai. Campus universitari. Cra. de Valldemossa, km 7.5. 07071 Palma (Balears)

Impressió: JORVICH, SL. Carrer de Francesc de Borja Moll, 22. 07003 Palma

DL: PM 1786-2000

ENTRE EL DESCONHORT I EL DESENCÍS: EL LLARG CAMÍ DE RECOBRAMENT DE LA UNIVERSITAT FURTADA

Cent anys després de les mesures de Felip V per dur a terme el pla centralitzador de la seva política d'Estat, que foren prou feixugues per al Regne de Mallorca, comencen les maniobres per sostreure'ns una altra institució cabdal: la Universitat.

Una universitat que el reformisme del set-cents va fer passar de Lul·liana a Literària i a la qual, extingida la Companyia de Jesús, Carles III, per una Reial cèdula de 1769, va assignar l'edifici de Montisíon, de manera que es conservà la propietat de l'Estudi General, la seu triada per Pere Daguí per impartir la doctrina lul·liana patrocinada per Agnès de Quint. Una universitat que, si bé no sucumbeix a la disposició de clausura de l'any 1807, es veu obligada al compromís d'establir un nou pla d'estudis i de recaptar mitjans per a la dotació de les càtedres, fins al punt que, si se'n salva és «gràcies, probablement, als esforços de Soler», en opinió de Miquel dels Sants Oliver (1). El cert és que, l'any 1811, gràcies a la intervenció de Bernat Nadal en el debat obert a les Corts de Cadis, s'obre la provisió del Consell de Regència, es fa palès el problema que amenaçava l'ensenyament universitari a l'illa (2), es deixa sense efecte el

---

(1) *Mallorca durante la primera revolución (1808-1814)*. Palma, 1901, pàg. 149.

(2) DURAN PASTOR, Miquel: *Bernat Nadal i Crespí. Un Bisbe salleric que fou Diputat a les Corts de Cadis*. Palma, 1986, pàg. 84 i 85.

tancament de la Universitat i, dins el mateix mes d'abril, es decreta la continuació dels estudis (3).

És en aquesta universitat salvada que Jeroni Bibiloni, (4) a la lliçó inaugural de l'any 1827, parla de les satisfaccions que produeix la saviesa, que contraposa a la ignorància, «productora de tots els vicis, acompanyada de l'oci, la inèrcia i la inaplicació», de la qual diu que n'és la nodridora, la que engendra corrupció, fins que aquesta metamorfosi converteix els homes en monstres, impacients, colèrics, furiosos, venjatius i cruels.

I, arribam a l'any 1829, en què, el 28 de desembre, se'ns fa la innocentada d'una Reial ordre que suprimeix la Universitat de Mallorca i la redueix a ser un seminari agregat a la de Cervera.

Com si hagués ensumat la mala nova, el rector Bartomeu Rullan, a l'obertura del curs, el 18 d'octubre, no es va estar de dir: «*No habiendo hasta el presente en esta Universidad sino algunas cátedras que tienen una corta dotación antigua, los catedráticos y demás empleados en ella sirven sus encargos sin interés alguno, y sólo por un laudable y puro amor al público*» (5). I el rector, doctor en teologia, canons i lleis, i capiscol de la Seu, va morir als setanta-quatre anys d'edat, quinze dies després de la promulgació de la norma.

I, perquè la nafra fos encara més fonda, el dia 7 de març de 1830, aleshores festa de sant Tomàs d'Aquino, per a gaubança dels tomistes, a les onze del matí, es reuní el claustre general a la Universitat per llegir o escoltar la Reial ordre a què hem fet referència.

El cronista Joaquim Maria Bover en va escriure aquestes paraules: «Plora Mallorca per tanta pèrdua i es llamentaven els literats per haver-nos sostret el mitjà de la nostra il·lustració i el pou de l'erudició mallorquina» (6).

---

(3) POMAR I FUSTER, Jaime: *Ensayo histórico sobre el desarrollo de la instrucción pública en Mallorca*. Palma, 1904, pàg. 116.

(4) FERRER FLÓREZ, Miquel: *Socialismo y utopía en Mallorca. Jeroni Bibiloni (1802-1876)*. Palma, 1996, pàg. 22. L'autor diu que el 1829 renuncià a la càtedra per passar a exercir de lector en arts i teologia. Possiblement s'adonava —pensam— de la caiguda del plantejament universitari mallorquí per desfasat.

(5) J. POMAR, op. cit., pàg. 119.

(6) J. LLABRÉS, *Noticias y relaciones históricas de Mallorca - Siglo XIX*, tom II (1821-1840). Palma, 1959, pàg. 358.

Així i tot, encara hi hagué forces per adoptar l'acord d'«acudir al Consejo», a través de les autoritats i les corporacions de l'illa, de manera que comissionaren els doctors en dret Marià Garcias i Pere Andreu, així com els teòlegs mossèn Josep Borràs, de Santa Eulàlia, i Miquel Moragues, de la Seu, perquè s'hi presentassin. Per una vegada, «*SM por los motivos expuestos tuvo a bien conceder la retroacción de la Universidad al ser y estado que antes tenía*» (7). Va ser, però, una alegria fugissera: al mes d'octubre, exactament el dia 18, en què s'obrí el curs al Seminari, el doctor Miquel Moragues va dedicar la lliçó inaugural a la «Reial i Pontifícia Universitat Literària de Mallorca», la qual el Seminari substituïa (8), i hi deixà escrit que «*los catedráticos no han vuelto a ser llamados, ni saben que se haya convocado desde entonces Junta de Claustro General...*» (9).

El cert és que, com digué el doctor Moragues mateix en el moment del restabliment de 1840, l'ordre de supressió «s'hagués revocat o millorat almanco, si, així com se cercaven arbitris per atendre un col·lectiu exèrcit de realistes i mantenir una policia inquisitorial, s'haguessin aplicat algunes quantitats a la competent dotació de les càtedres...» (10). Sense deixar de fer memòria de la manera com es perderen també les franqueses que els avis havien sabut conservar com els bascs els furs.

Era una manera de repetir allò que diu a *Blanquerna* mestre Ramon després del fracàs del col·legi de Miramar: «Consciència n'haja qui ho ha afollat».

La solució de l'Institut Balear va ser fruit d'una proposta de la Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País que la Comissió Permanent d'Instrucció Pública aplaudí, tot dient que «desitjaria veure Mallorca convençuda, com ho està la Societat [Econòmica...], que no ha d'aspirar a posseir en el seu si una universitat per a cursar uns pocs el que es diuen carreres, sinó una reunió d'estudis útils a la generalitat de tots els individus de la Província». És a dir, volien estudis pràctics i no especulatius, coneixements útils que sols podia configurar un centre d'ensenyament secundari, que va ocupar l'edifici de la suprimida Universitat.

Mentrestant, l'any 1831, esbuquen l'amfiteatre anatòmic del Camp Roig, aixecat l'any 1790, i, a l'edifici de la Universitat tancada, s'obre una càtedra

---

(7) *Ibid.*

(8) Impr. Guasp 1831.

(9) J. POMAR, op. cit., pàg. 123.

(10) *Ibid.*

de geografia i història a càrrec del doctor Miquel Moragues i una altra de matemàtiques, ocupada per fra Miquel Rosselló OFM, ensenyaments gratuïts promoguts pel governador Guillem Moragues el 1835. El novell Institut començà la seva tasca un any després amb quinze alumnes, i aviat coneixeria el ban del Govern que ordenava que a l'ensenyament públic es parlàs en castellà.

I, com va passar en temps de Carles III, l'any 1838 es dona l'edifici dels jesuïtes a l'Institut Balear. Malgrat que les opinions sobre l'Institut eren favorables, el buit que havia deixat la Universitat es feia sentir, i molts de mallorquins il·lustrats en desitjaven el restabliment, especialment propiciat a partir de 1837. Amb el triomf del progressistes amb Espartero, l'any 1840 arriba l'oportunitat de corregir allò que es considerava un greuge important i que el doctor Moragues no es molestava a dissimular: «...*como si la Universidad Luliana hubiera sido otra higuera proscrita del Evangelio se arrancó en nuestros días y se echó al olvido sin cordura*» (11).

El dia 26 d'octubre de 1840, la Diputació Provincial, autoritzada per la Junta Governativa de l'illa, restableix la Universitat amb una trentena de càtedres que permetien mantenir les facultats de teologia, dret civil i canònic, medicina i cirurgia i filosofia, amb la il·lusió que «*entre la Universidad Literaria Balear y su ruina mediará la espada invencible de Espartero*».

Per fer operatiu el restabliment, es disposa el cessament de la Comissió d'Instrucció Pública responsable de l'Institut i es constitueix la Junta de Arreglo de la Universidad Provisional, integrada pel degà de la Diputació, Melcior Bestard, com a canceller, i pel diputat Bartomeu Rosselló; pel doctor Joan Gamundí, que era rector del Seminari, com a rector; per mossèn Joan Muntaner, com a secretari; i per mossèn Jeroni Bibiloni com a depositari (12).

Joan Gamundí, exclaustrat com el seu amic Jeroni Bibiloni, va ser designat per la Diputació secretari de la comissió d'objectes científics i recollida d'aquests arran de la supressió de convents, i tingué l'ajut de Bibiloni en la tasca d'ordenar els fons bibliogràfics i artístics i de fer l'inventari dels trenta mil volums que serviren per establir la Biblioteca Provincial l'any 1847 (13).

---

(11) Discurs inaugural de la restablerta universitat (J. POMAR, op. cit., pàg. 121).

(12) J. LLABRÉS, i ho recull de J. M. Bover, a op. cit., t. II, pàg 810.

(13) M. FERRER FLÓREZ, op. cit., pàg. 25.

Gràcies a la relació trobada entre els papers de Jeroni Bibiloni que fa estona estudiam, continguda a «Entradas de la Universidad en el año 1841 a 1842» (14), que custodiava el tresorer de la Universitat Provisional de 1840, ens consta que hi havia matriculats els alumnes següents, distribuïts com segueix:

Llatinitat	2 alumnes
Francès	10
Humanitats castellanès	7
Anglès	3
Lògica	2
Matemàtiques	15
Química	4
1r. de filosofia	35
2n. de filosofia	35
3r. de filosofia	30
1r. de lleis	17
2n. de lleis	11
3r. de lleis	8
4t. de lleis	4
5è. de lleis	1
6è. de lleis	4
7è. de lleis	2
8è. de lleis	2
1r. de medicina	11
2n. de medicina	4
3r. de medicina	2
4t. de medicina	2
5è. de medicina	1
Francès en filosofia	10
Batxillers	2
Batxillers en lleis	2
Batxillers en arts	17
Grec	7

---

(14) Arxiu M. Duran Pastor.

També hi ha una llista encapçalada per una B que inclou 16 alumnes matriculats entre el 30 de juny i el 13 de juliol de 1842, és a dir, a les acaballes de l'experiència encetada dos anys abans.

Entre els alumnes que hi estudiaren entre 1840 i 1842 trobam els noms de Marian Aguiló, Jeroni Rosselló, Miquel Victorià Amer, Pere d'Alcàntara Peña, Francesc Manuel de los Herreros i Rafel Manera. Posteriorment, els quatre primers cursaren dret a Barcelona i el darrer, medicina. De los Herreros ocupava la primera oficialia de la Diputació.

Perquè els núvols hi eren presents, el mes d'abril de 1841, el *Diario Constitucional* comença a repartir el primer plec de «Noticias del país relativas a la nueva Universidad Literaria Balear» estampat a Can Guasp, a les quals el rector Gamundí va contestar amb unes «Contestaciones» sortides de Can Gelabert (15). I, quan el mes d'abril de 1842, mor el doctor Gamundí als cinquanta-tres anys, sols mancaven quatre mesos perquè fos promulgada l'ordre de restablir l'Institut Balear, atès que no s'havia aprovat la Universitat de Mallorca (16).

El traspàs del rector, que sempre tingué la condició d'interí, mogué la Diputació a cercar una fórmula ràpida per donar sortida a la situació. Aleshores, nomenaren rector mossèn Bartomeu Mestre i li concediren el títol de rector honorari. Naturalment, el *Diario Constitucional* tornà a agafar la fona i, el 13 de maig, qualificà d'estrany aquest títol, precisant que cap autoritat no té dret a substituir el mort i que la Universitat mai no elegeix interins per a aquest càrrec ni, encara menys, honoraris (17).

I topam amb el 10 d'agost de 1842. Encara que fos la festa patronal dels moliners de vent, aquest no bufava favorable, pel que veurem: el regent Espartero signà un decret que revocava l'acord de 23 d'octubre de 1840, adoptat per la Junta de Govern de Mallorca, pel qual es restablí la Universitat i, en conseqüència, cap estudi de facultat suprimida no seria reconegut oficialment.

Tres dies després, el ministre de Governació comunicà al cap polític de les Illes que quedava incorporada a la Universitat de Barcelona, com es feia

---

(15) J. LLABRÉS op. cit., t. III, pàg. 8.

(16) *Ibid.*, pàg. 46.

(17) *Ibid.*, pàg. 42 i 43.

també amb la de Cervera. El 7 de setembre, el cap polític participava al Ministeri «*que ha quedado definitivamente suprimida*», i el rector honorari fou col·locat com a director efectiu a l'Institut.

Per segona vegada al vuit-cents calia fer memòria de «consciència n'haja qui ho ha afollat».

Un quinquenni després de l'escaldada esparterista als progressistes illencs, en ocasió d'haver estat separats de l'Institut Balear els catedràtics Pere Joan Morell i Llorenç Vicens, titulars de moral i religió, i de física i química, respectivament, aquell *Diario Constitucional* tan reflexiu amb l'experiència universitària dels primers quaranta, ara es fa creus de la manca d'estabilitat existent, que impedeix tenir professors de «*mérito distinguido*», i afegeix que «*muy raro será, y muy problemático, que alcancemos a tener profesores de un mérito distinguido y bien lo necesita a fe esta infeliz provincia, cuya posición marítima y de escaso valor la tiene privada de Universidad Literaria*».

El diari en qüestió posava el dit a la nafra. Fixem-nos que a l'exposició de motius del Decret de 10 d'agost de 1842 es fa detinguda memòria dels grans trets de la universitat mallorquina: originada a l'antic Estudi General, aprovat el 30 d'agost de 1483 per Ferran el Catòlic, gràcies a la petició dels jurats de l'illa; la reina governadora Mariana d'Àustria obté un breu de Climent X de 1663 que dona a l'Estudi General el rang d'Universitat, que tindrà uns Estatuts aprovats per Carles II l'any 1697. També posa esment en el pla d'estudis de 1824 que conserva encara la institució, però recorda que una Reial ordre de 1829 l'havia tancada definitivament; i, sense més comentaris, fa referència al fet que el 23 d'octubre de 1840 la Junta de Govern de Mallorca, a instàncies de la Diputació Provincial, l'havia restablerta, després de suprimir l'Institut Balear que l'havia de suplir. Tot seguit s'argumenta per què el Govern Suprem no hi ha donat l'aprovació:

1. Les rendes fixes i corrents de la Universitat —descomptades les pròpies de l'Institut, que entén «*nunca podría ser extinguido*»— superaven els 35.077 reals.

2. Amb la quantitat expressada més els 31.317 de l'Institut s'ha volgut erigir la Universitat.

3. El pla de la Junta Auxiliar de la Diputació, constituïda expressament el mes octubre del quaranta per a gestories de la Universitat,

preveia 8 càtedres d'ensenyament intermedi, 6 de teologia, 7 de lleis, 2 de cànons, i 7 de medicina i cirurgia.

4. Els alumnes matriculats l'any 1840 són 88 per a filosofia i 66 per a la resta d'estudis d'ensenyament intermedi, o sia, un total de 154: 34 de lleis i cànons; 5 de teologia; i 8 de medicina i cirurgia. És a dir, un total de 47 inscrits a facultats majors.

D'això es desprèn que en els estudis intermedis els vuit professors «salen a 19 discípulos», que corresponen a més de 29 per a cada professor de filosofia acadèmica i que, si hi hagués totes les facultats superiors i totes concorregudes, correspondrien aproximadament a dos deixebles per professor.

La conclusió de tot plegat és «*cuan temerario empeño sería el de agravar a aquella provincia y más al Estado con el sostenimiento de una Universidad Literaria en Palma*» i, per tant, «*la verdadera necesidad que allí se siente de mantener y fomentar los estudios intermedios que ofrecen debidamente concurridos*».

Quant a la situació dels estudis de medicina, cal dir que la càtedra de primer tenia 8 alumnes, mentre que en aquells moments estudiaven medicina i cirurgia 37 mallorquins a Barcelona i 5 a Montpeller.

El desencís dels progressistes pot per ventura explicar el canvi de mentalitat que Ferrer Flórez atribueix a l'exclaustrat Bibiloni, que l'any 1848 publicava el seu *Cristianos y socialistas*. I, perquè no mancassin projectes engrescadors, el 1849 encara trobarem instal·lada a l'Estudi General l'Acadèmia Provincial de Ciències i Lletres de Balears, amb escoles gratuïtes per a més de 150 alumnes. I en el mateix edifici des de 1847 s'havia ubicat l'Acadèmia Quirúrgica.

A la dècada de 1850, obriren a l'Estudi General un curs públic nocturn de taquigrafia dirigit per Miquel Antoni Martí, que aconseguí una matrícula de 300 alumnes. Al cap d'un mes, varen quedar reduïts a menys d'una quarta part i, en arribar la primavera, ja no n'hi havia més de vuit o nou, amb la qual cosa clausurar-lo va ser una necessitat. No era un fet extraordinari perquè s'havia produït un cas similar amb la càtedra de notariat, que fracassà per massa pocs alumnes.

No era gens estrany, doncs, que Jeroni Bibiloni i altres, com Bartomeu Álvarez, Jaume Balaguer, etc., sols veiessin possibilitats de permanència per als centres educatius de secundària i, més encara, si tenien internat.

De la Universitat no se'n parla si no és per comentar la mort del darrer rector de la Provisional, doctor Mestre, o la del doctor Joan Xamena, rector de Santa Creu, vicerector en el darrer període de la Universitat Literària (18).

Els anys cinquanta registren l'activitat artística del Col·legi d'Advocats a l'edifici de l'Estudi General (19). En aquesta seu es convoquen reunions exploratòries per a la fundació del ferrocarril o d'accionistes del Teatre per muntar una empresa teatral.

Al Sexenni crític, i com a conseqüència de les disposicions liberalitzadores de Ruiz Zorrilla de 1868, Josep Lluís Pons i Gallarza, Jaume Ignasi Perelló, Miquel Veny, Jaume Sancho i Manuel Guasp imparteixen classes de dret i de filosofia i lletres també a l'Estudi General. L'any següent, els professors Gabriel Martorell i Gabriel Carbonell obren aules de medicina veterinària i zootècnia. I encara trobam una Acadèmia de Ciències i Lletres al carrer del Sol, dirigida pels llicenciats Antoni Bisafies i Guillem Creus.

El mes de febrer de 1870, el metge Antoni Frontera imparteix un curs complet de cirurgia i, passat l'estiu, els metges Antoni Frontera i Pere Calvo i els apotecaris Emili Lledó i Sebastià Barceló organitzen estudis de ciències mèdiques i de farmàcia, per cursar els dos primers anys de carrera.

El gener de 1872, mossèn Miquel Torrens, catedràtic de l'Institut Balear, inaugura un curs de tres hores setmanals sobre l'estudi de la *Illiada*.

La Dulzaina es farà ressò d'aquesta explosió d'ensenyaments superiors: «Mercès a la llibertat d'ensenyament, s'obriran en aquesta capital diverses càtedres de Filosofia i Lletres, Dret i Matemàtiques; els distinguits i acreditats professors que les dirigeixen ens fan creure que la nostra joventut estudiosa no enyorarà als de les Universitats» (20).

---

(18) *Ibid.*, pàg. 6.

(19) El març de 1865 oferí un recital d'Elisa Gambarvella, exprimera tiple de l'Scala de Milà.

(20) Núm. 2, pàg. 5.

A la fi, durant la Restauració, a la primavera de 1875, per ser més precisos, trobam bones noves: *Crónica Balear* dona notícies de «*gestionarse la idea de restablecer la Universidad Literaria*». Però, a continuació, una poalada d'aigua freda: «*Se opuso a ello los extraordinarios gastos que representaba y la falta de ambiente cultural y poco interés de la isla*» (21).

Per tercera vegada al segle XIX hi havia motius per tornar a recordar allò de «consciència n'haja qui ho ha afollat».

I això, que hi havia de ganes de tenir títols acadèmics. De fet, a partir de 1877, registram molts de graduats en universitats del continent i, fins i tot, titulacions falses de la Universitat de Valladolid que afecten Capdepera, Porreres i Llubí.

A la dècada dels vuitanta, tota la ciutat de Palma parla de la defunció d'Andreu Pérez de Rada, l'antic conserge de l'Estudi General, molt popular entre els membres del Col·legi d'Advocats, de l'Acadèmia Provincial de Belles Arts i, fins i tot, entre els Amics del País (22).

I a l'Estudi General altra vegada s'imparteixen estudis de dret i lletres, a càrrec d'Antoni Ferrer, a partir del mes d'octubre de 1881 (23).

I, si a l'Estudi General continuaven oberts els cursos de l'Acadèmia de Belles Arts, l'any 1887, al Teatre Principal, l'Institut Balear commemora els seus primers cinquanta anys d'existència amb una conferència de Pons i Gallarza sobre la fundació de la Universitat Balear (24).

A la dècada de 1890, Francesc de Paula Massanet, Pere Planas, Antoni Salvà, Onofre Caimari i Jeroni Massanet munten una Acadèmia de Dret i Notariat (25). Però, a la Seu, a la capella de la Puríssima dels Despuig, altre temps escenari de la missa de l'Esperit Sant que obria el curs a l'Estudi General veïnat, ja no s'hi guarda cap memòria universitària: s'han posat de moda les noces que fan bo...

---

(21) J. LLABRÉS, op. cit., t. IV, pàg. 292.

(22) *Ibid.*, t. V, pàg. 603.

(23) *Ibid.*, t. VI, pàg. 56.

(24) *Ibid.*, pàg. 63.

(25) *Ibid.*, t. VII pàg. 358.

Sortosament, el bisbe Pere Joan Campins, l'any 1898, va crear una càtedra d'història de Mallorca al Seminari i l'encomanà a mossèn Mateu Rotger; una altra de literatura de Mallorca, a mossèn Antoni M. Alcover; i una altra d'arqueologia sacra a mossèn Costa i Llobera. El nivell de l'ensenyament del Seminari puja notablement i supleix la mancança universitària.

I, quan ja era a punt d'acabar el segle que havia conegut el nostre fracàs universitari per antonomàsia, l'any 1900, la Cambra de Comerç va adoptar l'acord de crear una Escola Lliure de Comerç, que comença amb cinc alumnes a la tardor d'aquell mateix any.

És a dir, estàvem igual que al començament. La dicotomia era radical: l'ensenyament útil versus l'especulatiu.

Respecte a experiències més properes, em sembla profitós recordar que l'escrivà Julià Pisà pensava l'any 1444 que «les coses les quals se recomanen a la memòria, fàcilment sens passen e són passades en oblit, e les qui són passades en scriptura són durables e de molt longa memòria».

Per això, estimam oportú que, sobre el projecte i el desenvolupament dels estudis universitaris a Mallorca des de 1951 fins a 1977, s'ha de contar tot fil per randa, tira-tira, encara que «sense fer molt la paupa», perquè la memòria d'aquest procés ha fluixejat més d'un pic al llarg d'aquests anys i perquè el temps ha fet mudança fins a aconseguir la UIB actual. Vet aquí per què cal recordar el foc colgat, el llevat posat de mig segle ençà. I, com que la veritat sempre sura, als bons entenedors, els bastaran algunes reflexions.

Tots sabem que la nostra universitat apareix després d'una perllongada nit de fosca tan espessa que hi podrien haver serrat posts. I la cosa arrela, entre d'altres raons, perquè la utilitat i la conveniència es deixen veure d'enfora, però també perquè, a la fi, el vent va bufar de popa.

Sabem que, a l'hora de la veritat, es posaren els peus plans. Però, per arribar a la situació de 1978, data de creació de la UIB, hagueren de passar alguns anys plens d'obstacles que picaven més que les ortigues.

Cal fer memòria que, en restablir-se el comportament democràtic a l'any i mig de la mort del general Franco, per poder arribar a gaudir de la nostra universitat actual, fou necessari –tot i que no teníem encara Constitució– esperar que es posàs fil a l'agulla a l'Assemblea Constituent per enllestir una sèrie de

mesures a fi de tancar la porta del règim d'abans; és a dir: l'amnistia, els crèdits extraordinaris, les urgències de reforma fiscal, les formalitats per dur endavant una moció de censura i confiança, el règim de subvencions, els suplementes de crèdits, el pressupost, la modificació de plantilles de la carrera diplomàtica, l'ampliació de les del cos d'interventors de l'Administració civil de l'Estat, la participació en el Fons Monetari Internacional, la derogació de la circumstància 4a. de l'art. 503 de la Llei d'enjudiciament criminal, la regulació de la situació administrativa dels magistrats, jutges i fiscals a càrrec de l'Administració civil de l'Estat, algunes declaracions d'utilitat pública, i la modificació i la derogació d'articles del Codi Penal.

***

Però la gran aventura comença els anys cinquanta, quan el franquisme començava a ser percebut com una dictadura essencialment empírica i dretana, amb predomini dels tecnòcrates sobre els falangistes. I no va ser fins que pogué avaluar-se la pèrdua de pes de la Falange, que es plantejà la possibilitat d'organitzar els estudis universitaris a Ciutat.

Ballester i Pomar, el 1903 i el 1904 respectivament, com havia fet també Miquel dels Sants Oliver l'any 1909, recordaren el procés universitari històric. I, en contra del que es podria esperar, l'adveniment de la República no ofereix l'estat d'opinió del tot favorable per desenvolupar un projecte d'universitat. D'entrada, cal dir que l'avantprojecte d'Estatut d'Autonomia de 1931 no preveia la universitat i que, tres anys més tard, el regidor Fèlix Pons Marquès protesta a l'Ajuntament de Palma perquè es vol segreguar les Illes del districte universitari de Barcelona, tesi defensada pel diputat Zaforteza. Esquerra Republicana, pel seu cantó, rebutjava qualsevol projecte d'universitat per a les Illes, perquè tenia prou assumit que «la nostra autèntica universitat» era l'Autònoma de Catalunya (26).

Passada la tragèdia que esclatà l'estiu del trenta-sis, entre 1940 i 1944 (27), Jaume Lladó i Ferragut posa mans a la documentació de l'arxiu de

---

(26) No oblidem que Bernat Jofre va mantenir que «(e)ls nostres valors literaris més destacats, tan selectes en el camp de les lletres no dubtaran ni han dubtat mai, impulsats per apetències menyspreables, a afiliar-se als abominables cacicats polítics...»

(27) Emilio Tolosa Andrés publica un article de premsa sobre «Una Universidad para Mallorca» a *La Última Hora*.

l'antiga universitat —dipositat al soterrani de l'Institut Ramon Llull— i publica el catàleg del fons documental l'any 1946, amb un pròleg de Miquel Batllori, que aleshores residia a la casa dels jesuïtes de Montision. En aquest pròleg, el pare Batllori fa la memòria d'una trajectòria prou oblidada en aquells moments, en magnifica la significació històrica i defensa l'alt interès regional i europeu de la Universitat de Mallorca.

El catàleg de Lladó va servir de revulsiu, de manera que sols tres anys després, és a dir, el 1949, ja hi ha qui pensa no sols a restaurar el vell edifici de l'Estudi General (28), sinó també a restablir els estudis universitaris a l'illa. La Maioricensis Schola Lullistica proposà la creació d'una universitat catòlica (29). I en un moment en què es registra la presència de diverses famílies polítiques procedents dels guanyadors de 1939 a les jerarquies provincials i locals, el governador civil i cap provincial del Movimiento, José Manuel Pardo Suárez, amb el sotscaip, el jutge Gerard M. Thomàs, promouen una mena d'Institut d'Estudis Balearics.

L'Ajuntament de Palma, a les ordres del coronel Joan Coll Fuster, que tenia delegada la política cultural en Joaquim Puigdorfilà (30), comte d'Olocau, promou l'enregistrament de la finca de l'Estudi General a nom de la ciutat i la posa a disposició de l'entitat que es creà per dur a bon terme les restauracions i les innovacions que hem indicat. I, l'endemà de la festa del beat Ramon de 1950, comença l'esbucament del vell edifici de l'Estudi General, que simbòlicament feren el governador esmentat i el rector de l'Escola Lullistica, el doctor Francesc Sureda i Blanes (31). Tot seguit, s'aixeca el nou edifici, però les obres es paralitzen l'any 1953.

A proposta de Miquel Forteza, el centre, que s'instal·là al nou edifici del carrer de Sant Roc, s'anomenà Estudi General Lullista, arraconant el nom d'Institut d'Estudis Balearics que es volia utilitzar per seguir el model de l'Institut d'Estudis de Lleida.

---

(28) Autoritzat per Ferran el Catòlic l'any 1503, confirmat per Carles V l'any 1526, i ratificat per Felip II l'any 1597.

(29) BUADES I JUAN, Josep M.: *Intel·lectuals i producció cultural a Mallorca durant el franquisme* (tesi doctoral llegida a la UIB aquest any 2000).

(30) Propietari de la possessió de Son Lledó, que després seria incorporada al campus de la UIB per instal·lar-hi els serveis centrals.

(31) Fundador de la Maioricensis Schola Lullistica, que, de qualche manera, es considerava hereva de la tradició universitària illenca.

El 12 de maig de 1951, Pardo Suárez proposa de constituir el Consell Rector que, com a nou propietari de l'edifici, havia de nomenar el rector de la Universitat de Barcelona, doctor Francesc Buscarons. Aquest Consell es constituí a Ciutat una setmana després que els seus membres haguessin pres possessió dels càrrecs al Govern Civil, i, automàticament, quedà dissolt el Patronat Pro Restauració.

El Consell Rector quedà constituït de la manera següent: en va ser el rector Gerard M. Thomàs, jutge de primera instància i sotscap del Movimiento; el vicerector, Joan Pons i Marquès, director de l'Arxiu Històric del Regne, bibliotecari de la Diputació, president de la Societat Arqueològica Lul·liana i del Consell Acadèmic de l'Escola Lul·lística, «cappare» efectiu de la vida cultural lligada a l'herència de l'Associació per a la Cultura de Mallorca.

En va ser el secretari Gabriel Rabassa Oliver, mestre, delegat d'«*ex-cautivos*», responsable de les Milícies de Falange, delegat de Cultura del Movimiento, que després seria el director de l'Escola de Formació Professional que el règim obrí a l'antiga Casa del Poble, i de la Sindical d'Hostaleria.

En va ser el tresorer Jaume Cirera Prim, directiu de la Societat Arqueològica Lul·liana i molt lligat a can March, de manera que, a l'hora de muntar la Biblioteca Bartomeu March, va ser l'home de confiança del promotor.

L'arxiver i bibliotecari fou Jaume Lladó i Ferragut, directiu també de la Societat Arqueològica Lul·liana, que ja havia catalogat els arxius municipals de Campos, Selva, Pollença, Algaida, la Pobla, Santa Margalida, Campanet i Búger, i que estava ordenant els de Binissalem, Inca i Escorca.

En foren vocals Francesc de B. Moll Casanovas, director de l'obra del Diccionari i membre del Consell Acadèmic de l'Escola Lul·lista; fra Miquel Caldentey, franciscà i estudiós del lul·lisme; el metge Porcel Zanoquera, cap de Sanitat i ben lligat, per tant, al Govern Civil; Lluís Ramallo Tomàs, delegat de Justícia del Movimiento, auditor de guerra, i que l'any 1956 encara es mantenia al capdavant del Deganat del Col·legi d'Advocats; Josep Font Trias, catedràtic de filosofia de l'Institut Ramon Llull i membre del Consell Acadèmic de l'Escola Lul·lista; i el regidor de Ciutat i apotecari Jesús Antich Gil, responsable de les finances municipals ciutadanes.

A començaments de l'estiu d'aquell mateix any, el novell Estudi General Lul·lià va obrir les portes, amb conferències dels germans Carreras

Artau (32). Com a escut havia adoptat el de la làpida del vell edifici —que es conserva a la façana del nou— amb un rètol que tria Adolfo Muñoz Alonso («In cruce et passione veritas revelabitur»), un falangista que, com a catedràtic de filosofia de València, volia que el nou organisme lul·lià es posàs sota la dependència d'aquella universitat i que era un bon exponent de la imatge de «*mitad monje, mitad soldado*», que el falangisme havia propagat àmpliament.

I es començaren a impartir els ensenyaments dels cursos comuns de filosofia i lletres i els dos primers cursos de dret, corresponents, els primers, al curs acadèmic 1951-52. La Direcció General d'Ensenyament Universitari concedí dispensa d'escolaritat als alumnes que eren oficials de Barcelona perquè poguessin cursar estudis universitaris a Palma.

Aviat un pla d'ordenació cultural per a les Illes Balears volia «donar contingut a l'Estudi General», fent memòria de l'antiga universitat. El responsable n'era el nou governador, Alejandro Rodríguez de Valcárcel, i el secretariat permanent s'instal·là en el mateix Estudi General sota l'executòria del seu secretari, l'esmentat Gabriel Rabassa.

El pla considerava que l'Estudi General era la continuació de la que anomenava com a «*Pontificia, Imperial, Real y Luliana Universidad Literaria*», hi establia, a més de seccions d'estudi i de recerca, una de ben concreta d'estudis universitaris, amb facultats de filosofia i lletres i de dret, com a extensió de les pròpies de la Universitat de Barcelona; també es proposava que aquesta establís un pla de desplaçaments de catedràtics, adjunts i encarregats de curs a Ciutat i feia caure bé que els alumnes gaudien ja de dispensa d'escolaritat.

També recollia la necessitat d'aixecar un col·legi major i recaptava l'arxiu, la bandera, la maça del bidell, i altres objectes dipositats a l'Institut Ramon Llull com a hereu del patrimoni de la desapareguda universitat. Es va sol·licitar una subvenció estatal de 200.000 pessetes per curs i, fins i tot, es feia referència a la possibilitat d'eixamplar el nou edifici amb la compra d'una finca veïnada de 640 m² del carrer del Deganat.

Però la realitat fou molt distinta, perquè l'Estudi General malvisqué amb subvencions esquivades de l'Ajuntament de Palma, d'alguns

---

(32) Als professors Carreras, que no sabien ben bé on anaven, els entraren escrúpols quan s'adonaren del grau de falangisme de la nova institució, sobretot en veure que, a la paret del saló d'actes, hi havia penjats dos retrats, més aviat grans, de Franco i de José Antonio.

pobles i de la Diputació Provincial fins que, als cinc anys, és a dir, l'any 1956, per manca de recursos suficients, es féu inviable el projecte de 1951.

La sensació generalitzada pertot arreu que Espanya quedava condemnada al subdesenvolupament era aquí ben palesa en una època de despropòsits: no es va saber aprofitar, per exemple, per constituir «*cabildos*» insulars (33).

Per altra banda, i malgrat la signatura del rector Buscarons en el nomenament del Consell Rector, a la Universitat de Barcelona la primera promoció d'alumnes mallorquins no fou sempre rebuda com calia esperar, i alguns dels professors —evidentment incultes i forasters— es referien amb displicència als del General Luliano; i encara ho empitjoraven dient «Luciano».

El professorat de lletres sortí majoritàriament dels dos instituts d'ensenyament mitjà, coneguts aleshores com a «*masculino*» i «*femenino*»: Josep Font i Trias —que, a més, n'era el cap d'estudis—, professor de filosofia; Joan Galmés, professor de grec; Bernat Suau, de llatí; Álvaro Santamaría, d'història; i Antoni Papell, de literatura, perquè, per a la història de l'art, un catedràtic de Barcelona recomanava una exalumna, filla d'un registrador d'aquí.

Després s'hi afegiren el degà del Col·legi de Doctors i Llicenciats i delegat d'Estadística, Joan Mir, el llatíntista Antoni Martorell, i els titulars d'àrab i de geografia de l'Escola de Comerç, Busquets i Ortiz.

La docència a dret la impartien els Subias, Pascual González, el mateix Font i Trias, Damià Barceló, Joan Capó, i alguns dels fiscals que estaven de passada per l'illa i els auditors militars com el doctor Giménez.

El Bisbat encomanà la religió —matèria que en aquells moments figurava al pla d'estudis— al franciscà pare Miquel Caldentey, i el Movimiento, la Formación del Espíritu Nacional —en la mateixa línia que la matèria religiosa—, al professor de l'Escola de Comerç Sebastià Sanxo, germà del

---

(33) Tot això coincidia amb les acaballes del mandat del governador civil de torn, d'Honorato Martín Cobos, enfrontat amb Gerard M. Thomàs, qui, sota amenaça política, hagué de tancar-se a ca seva. Possiblement tot esclatà perquè, com a jutge de Manacor, donà per bona la candidatura de l'advocat Lluís Ramallo, lligat a can March, com a regidor de l'Ajuntament d'Artà.

profranquista canonge magistral de la Seu que durant molts d'anys havia estat al front dels serveis de propaganda de Falange. (34)

Amb el temps, el desenvolupament dels estudis universitaris de Ciutat tindria una acollida millor, gràcies al suport d'aquells professors de la universitat catalana més lligats a l'illa, com Mateu i Llopis, Vilanova, Bassols de Climent, Martí de Riquer, Urmeneta, Millàs Vallicrosa, als quals hem d'afegir encara, amb motiu dels cursets d'estiu per a estrangers que organitzava l'Estudi General, Palomeque, Pérez Victoria i Fenec.

Entre els alumnes que passaren per les aules d'aquella primera experiència universitària de la postguerra hi ha registrats docents actuals de la UIB. D'aquell planter sortiren el grup Ocio, amb la revista del mateix nom, sotmesa a censura no política, però sí literària...; el grup de teatre dirigit pel depurat A. Papell; i les Joventuts Musicals, que portaren a l'Estudi General el grup jove més dinàmic —en opinió de J. Pons i Marquès— després de la guerra dels tres anys.

Esfondrada la il·lusió, Valcárcel aconseguí la visita del ministre Ruiz Jiménez, que, gràcies a les gestions fetes —després d'un acte «oficial» a l'Estudi General— en una sala del desaparegut Hotel Mediterraneo pel seu company a l'Acció Catòlica J. Font i Trias, prometé una Càtedra Ramon Llull. La creació d'aquesta càtedra va sortir publicada al Butlletí Oficial de l'Estat i n'ha gaudit fins fa molt poc la Universitat de Barcelona, tot i que el patrimoni de l'antiga universitat va passar fa molt de temps a la UIB (35).

***

Després d'anys de poca remor sobre la viabilitat d'aquell projecte universitari, que va ser arraconat per manca de voluntat subvencionadora, una

---

(34) Un dia demanà a un alumne per què no prenia «apuntes». El jove digué que, com que els conceptes eren molt assimilables, no era necessari. Hi hagué bordell perquè el senyor Sancho, en la seva rèplica, no va tenir arrugues per dir que, si el «partido» li ordenava agranar la plaça de Cort, ell ho faria tot d'una. L'esclat de rialles va acabar amb l'assignatura, perquè s'organitzà la primera vaga d'estudiants universitaris a la Mallorca de la postguerra.

(35) Igualment no deixa de sorprendre que, aconseguida la UIB, on han anat a parar fins i tot el birret i el segell de la Societat Arqueològica Lul·liana, no hi hagi passat també l'edifici del carrer de Sant Roc.

ordre ministerial de 1967 (36) donava per bones les gestions realitzades pel rector de Barcelona, Francisco García Valdecasas, i pel degà de la Facultat de Lletres, Marià Bassols de Climent, que es posaren d'acord amb el governador Plácido Álvarez Builla i amb el batlle de Palma, Màxim Alomar Josa, per obrir de nou estudis universitaris a l'Estudi General, concretament, per a la impartició dels cursos comuns de filosofia i lletres, però amb professorat de la Universitat catalana. (37)

La sessió acadèmica inaugural tingué lloc a l'octubre, a l'Aula Magna de l'Estudi General, endomassada i amb canelobres d'argent. El professorat hi assistí amb vestits acadèmics (38) i les autoritats que acompanyaven el rector de Barcelona es posaren frac, cosa que potser evità que algú no s'entaferràs la casaca blanca de Falange.

Els professors numeraris que la Universitat de Barcelona envià a Palma foren l'agregat Ángel Fernández i González, de l'àrea de literatura espanyola —que es convertiria després en el primer degà de la Facultat de Barcelona a Palma—, i el d'història general de l'art, Santiago Sebastián López; i, com a col·laboradors, es contractaren Á. Santamaría, B. Barceló (39), J. Font, P. Mulet, F. Massot, i G. Rosselló Bordoy; també es nomenaren encarregats de curs B. Font Obrador, B. Rosselló Coll, J. Obrador, M. Feliciano Palacios i B. Payeras. L'encàrrec de tenir cura del curs de llengua i literatura catalana recaigué en Francesc de B. Moll. (40)

Els ajuts tornen a l'Estudi General, perquè si la Fundació March hi aporta un milió i mig de pessetes, la Diputació Provincial en dóna dues-centes

---

(36) El dia 2 de juliol, vigília de la festa del beat Ramon, a l'antic calendari litúrgic de la diòcesi mallorquina.

(37) Era el darrer any de govern del general Álvarez Builla, quan ja havien deixat el càrrec de sotscap del Movimiento els militars Fulgenci Coll de San Simon i Jeroni Saiz Gralla, i el de torn —Guillem Sureda Meléndez— era un regidor falangista, però comandat pel coronel Màxim Alomar, que ocupava la primera cadira de Cort.

(38) I així es va fer sempre en les successives inauguracions del curs acadèmic. I hi figuraren, a més dels professors Santamaría i Barceló, els novells doctors Trias Mercant i Gómez Barnussell, acompanyats pels seus padrins.

(39) Més endavant els doctors Santamaría i Barceló s'hi incorporaren en qualitat de professors agregats.

(40) També es varen incorporar a la docència el director de l'Arxiu Històric, F. Sevillano, T. Cabré, J. Miralles i Josep M. Llompart.

cinquanta mil i l'Ajuntament de Palma, dues-centes mil més; altre tant fa la Cambra de Comerç, mentre que la de la Propietat Urbana en fa arribar deu mil.

I, si gràcies a una dotació de setanta-cinc mil pessetes s'enllesteix la biblioteca, aviat apareix el primer exemplar de la revista *Mayurqa*, i la Fundació Europea Dragan —que havia promogut amb anterioritat la creació d'una universitat europea a Mallorca (41)— dota dues càtedres amb cent mil pessetes cada una.

Tot plegat, es tractava d'una Secció Delegada que, després de l'experiència d'alguns cursos —com a desenvolupament de la Càtedra Ramon Llull—, féu possible la creació d'una Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona a Palma (42), per més que no es començà a impartir docència a la nova facultat fins a principi de l'any següent (43).

La facultat catalana desenvolupà les seves tasques en un nou edifici cedit pel Ministeri d'Educació, Son Malferit, i registrà els deganats dels professors Santamaría i Barceló, que era degà en morir el general Franco, quan ja es comptava entre els professors més d'un dels qui encara són al campus. Aquesta nova facultat impartia la llicenciatura de filosofia hispànica i d'història, amb un primer cicle polivalent de la divisió de geografia i història, que comprenia història general, geografia i història de l'art; i un segon cicle d'història general. Però, com a extensió de la Facultat de Filosofia i Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona, també s'hi cursava el primer cicle de psicologia, pedagogia i filosofia, i el segon cicle de pedagogia.

Tot plegat suposava catorze dotacions: dues càtedres, set agregadores i cinc ajudanties, que, afegint-hi els vint-i-vuit encàrrecs de curs i dotze ajudanties, feien un total de cinquanta-quatre places.

Entretant, per Decret del 26 d'octubre, s'havia creat la Facultat de Ciències, dependent de l'Autònoma de Barcelona, que s'instal·là a l'exseminari

---

(41) El projecte despertà suspicàcies en el Ministeri d'Educació i Ciència, el titular del qual així ho va fer saber al bisbe Rafael Álvarez Lara quan s'interessà per aquest tema.

(42) El Decret de creació es publicà al BOE el primer de febrer de 1973, quan feia tres-cents anys del breu de Climent V d'erecció de la universitat mallorquina.

(43) L'extravagància del ministre de torn va fer que el curs acadèmic coincidís amb l'exercici econòmic i, per això, l'any 1974 es coneixia en els medis acadèmics com «*el año juliano*», fent broma amb el nom de don Julio.

dels pares de la Missió, a la carretera de Valldemossa; impartia la llicenciatura de química i, com a secció delegada, els dos primers cursos de biologia i el primer de matemàtiques i de físiques, com a resultat de l'antic selectiu. Hi havia setze dotacions: dues càtedres, sis agregadores i vuit ajudanties, que amb setze encàrrecs de curs i onze ajudanties, feien la xifra total de quaranta-tres places. I hi havia un responsable, el professor A. Roig, que prest seria nomenat vicerector de les dues universitats catalanes per a les facultats de Mallorca.

Els estudis de dret es comencen a impartir novament, però en un principi sense cap determinació oficial; simplement foren tolerats. Això explica per què, malgrat que la premsa de l'època sovint parla del degà de dret (44), poc abans de la mort del general Franco, el director general d'Universitats, durant una visita a les instal·lacions dels diversos centres universitaris de Ciutat, va amenaçar de tancar el de dret (45).

En aquells darrers anys del franquisme, i encara que fos molt a poc a poc, la demanda de llibertat començava a ensumar-se al si de la societat. Un poc més del cinquanta per cent de la gent estava convençuda que els problemes s'havien de resoldre entre tots.

No sols hi havia un percentatge alt partidari de la llibertat de premsa, i un poc menys de formar partits polítics: el més significatiu era que un seixanta per cent estava d'acord que, si no rutllaven xalestes les coses, es devia a la incapacitat dels ciutadans per fer-se escoltar.

No es poden oblidar els canvis produïts en el món de la cultura: des de la meitat dels anys seixanta, trobam circuits culturals que es mantenen formalment fins a la meitat dels vuitanta, i es donen progressivament nombrosos desviaments manifestos del règim. És a dir, en una part significativa de la vida cultural, s'anava adoptant públicament un determinat tipus de militància política. I més decisiu encara: es va anar assumint l'ideari democràtic de manera gairebé espontània.

El compromís radical amb el règim ja quasi ningú no el manté; més ben dit, està desfasat, i allò que es posa de moda tira-tira no és sols l'apoliticisme d'alguns, sinó més tost el fet de no voler combregar amb rodes de molí...

---

(44) Aquest càrrec s'atribuïa al professor José M. Lafuente.

(45) En una reunió de la Comissió Executiva del Patronat Econòmic es prengué coneixement que, de fet, la coordinació dels estudis de dret estava en mans d'un alumne, que tenia, per cert, un alt sentit de la responsabilitat.

En aquest context, un exponent típic del que s'anomena etapa tecnopràgmatca del desaparegut règim és Gabriel Alzamora, batlle de Palma, que exigeix al ministre d'Educació un desenvolupament *a tempo* del procés universitari a Mallorca, impulsant amb nova vida el Patronat pro universitari (46).

El Patronat Econòmic d'Estudis Universitaris, sorgit al ritme de la configuració de l'Estudi General Lul·lià, havia deixat de ser una eina eficaç des de la tardor de 1956, quan es va fer inviable —com s'ha dit— el projecte d'estudis universitaris de 1951, per manca de voluntat política d'aconseguir els recursos mínims requerits.

I si és veritat que l'any 1966 hi ha interès des de Barcelona per donar via lliure als estudis de lletres, no fou fins al setanta-dos que es planteja amb intensitat el problema, gràcies sobretot a Gabriel Alzamora i al seu col·laborador, Gabriel Tous. Es vol aconseguir una universitat i, per això mateix, la Diputació, l'Ajuntament de Palma, la Cambra de Comerç i el Patronat d'Estudis d'ASIMA es posen d'acord per restablir el Patronat, encara que posant-lo al dia i establint tot d'una contactes amb les tres universitats catalanes (47).

Els promotors aviat interessen d'altres entitats, com la Caixa d'Estalvis de Balears i el Foment de Turisme, en una primera passa, i després, el Col·legi de Notaris. Així, es comença a preparar un estudi sobre els edificis aptes per instal·lar-hi els centres universitaris a partir de la Sapiència (48), mentre hi ha contactes verbals amb l'Autònoma de Barcelona per a la implantació efectiva dels estudis de ciències i de dret (49); però, ben aviat, a més de les previsions respecte de filosofia i lletres, ciències i dret, el projecte s'eixamplà amb la impartició dels estudis d'enginyeria i arquitectura tècniques.

---

(46) El Ministeri d'Educació exigí abans —com ja passà el 1952— un pla d'escolarització. I tot d'una es posà mans a la feina, amb alcaldades tan sonades com la tancada fulminant de l'escola de Gènova, que semblava més aviat una soll. Encara que, a l'altra cara de la moneda, s'ha de dir que de vegades no hi va haver tanta diligència per corregir casos bastant semblants...

(47) El governador del moment, Víctor Hellín, havia presidit la Diputació de Lleida i havia dirigit una Caixa d'Estalvis, per la qual cosa havia mantingut relacions amb les universitats catalanes.

(48) Al segle XVIII, el pontificat de Díaz de la Guerra va proposar convertir la Sapiència en un seminari de nobles per educar la mesocràcia ciutadana.

(49) Abans d'iniciar el curs 1973-74 es fa palesa la necessitat de signar un conveni amb la Universitat Autònoma per crear un col·legi integrat de dret.

El Patronat, però, amb uns nous estatuts, configura una Junta Directiva i una Comissió Executiva, que per començar ha de resoldre una sèrie de problemes greus, com ara la compra de l'edifici dels paüls de la carretera de Valldemossa per un total de vint milions i mig, la dotació de laboratoris i biblioteca per a ciències, per un valor de quatre milions i mig, i l'adaptació d'aules de l'Escola d'Empresarials per a la implantació dels estudis de dret amb la corresponent biblioteca, per un milió dues-centes vuitanta mil pessetes.

En aquells moments l'aportació de les entitats oficials significava cinc milions tres-centes mil pessetes, xifra que s'aconseguí augmentar en un milió i mig com a conseqüència de l'ajut d'una altra entitat. Una quantitat tan ridícula que el mateix Patronat es resisteix a fer pública, per més que topa amb la necessitat —exigida pels interventors corresponents— de donar la informació reglamentària als plenaries de les corporacions fundadores del Patronat. Es tracta d'una circumstància aclaridora: els membres no oficials del Patronat mostren la voluntat de manifestar-se extremadament crítics.

A la fi, al començament del curs acadèmic 1972-73 el Patronat pot reunir-se a la sala de juntes mateix de la nova seu de ciències, i les corporacions garanteixen més contribució econòmica. Situació novella, que permetrà que, el febrer de l'any següent, es pugui prendre l'acord d'obertura de gestions per a la possible adquisició de terrenys per al futur campus universitari (50). Alhora, es preveu la necessitat de comptar amb un col·legi major o residència d'estudiants (51), el cost de la qual s'estima en uns trenta milions, si bé hi ha qui es mostra partidari de llogar un hotel. En qualsevol cas, sembla més urgent la necessitat de dotar ciències amb un laboratori, que significaria una despesa d'uns vuit milions.

Per part seva, la Cambra de Comerç demana que s'obri un debat sobre l'oportunitat de muntar una escola d'idiomes, i que es prengui nota de la problemàtica dels estudis de nàutica.

El Patronat també volgué saber quines possibilitats virtuals oferia la Càtedra Ramon Llull que la Universitat de Barcelona tenia a l'Estudi General,

---

(50) Acabat el curs 1972-73, el Patronat es ratifica en la voluntat de comprar la finca dels paüls.

(51) Aquest tema quedà molt de temps sobre la taula, encara que es va arribar a establir l'import de la pensió completa, que es fixà en nou mil pessetes. I així mateix va arribar al Patronat l'oferta de la Delegació de la Joventut, que, tot sigui dit, no fou presa gaire seriosament.

quan ja es preparava la instal·lació de la Facultat de Lletres a Son Malferit (52), i la Diputació va fer el suggeriment d'estudiar la viabilitat dels estudis de medicina en plantejar-se la reforma de l'Hospital. I mentrestant s'hagué de prendre l'acord d'encarregar obres a ciències per uns nou milions.

Sembla que hi havia una mica d'esperança que el Ministeri d'Educació construïria un edifici per a la Facultat de Lletres (53) i que es podria eixamplar el de ciències, circumstància que aprofita el Patronat per preparar una campanya de promoció, per tal d'aconseguir socis col·laboradors (54).

El curs 1973-74 presenta el problema del trasllat dels alumnes a la carretera de Valldemossa per cursar-hi els estudis de ciències. Quant als estudis de lletres, el Patronat comunica al MEC la voluntat de mantenir-ne totes les especialitats. Al cap de poc temps, el Patronat va tenir confirmació d'aquest punt, amb motiu de la visita oficial del príncep d'Espanya, acompanyat pel ministre del Departament, Julio Rodríguez.

La Caixa d'Estalvis de Balears, com a aportació a la campanya de promoció, féu gestions amb el Banc d'Espanya perquè, en cas de materialitzar-se un projecte de nou edifici, l'antic immoble passàs a configurar un dels centres prevists entre les necessitats universitàries.

Coincidint amb un Congrés d'Història Medieval, desenvolupat a l'Auditori de Ciutat a les darreries de l'any 1973, el Patronat pogué conèixer el parer del director general d'Universitats, Luis Suárez. Aquest aclareix que una universitat pròpia per a les Illes significaria manejar una xifra de vuit-cents milions en immobles, cosa que en aquells moments no entrava dins les previsions del Ministeri; va fer el suggeriment que es tragués profit de l'edifici ocupat per ciències i que se'n projectàs un de nou per a lletres. Féu també la indicació que s'havien de concretar els estudis de químiques, biològiques,

---

(52) S'estudia la possibilitat de fer-ho al Seminari i, fins i tot, sembla que es maneja la idoneïtat de comptar amb la Real per la proximitat amb els terrenys de la carretera de Valldemossa.

(53) La Direcció General de Programació i Inversions del MEC exigí de cinquanta a seixanta hectàrees del campus per construir-hi la facultat.

(54) La contribució més sonada és la del llegat Màdico, pel qual es varen cedir a la Universitat uns terrenys del carrer del General Riera. Un notari de Ciutat va aconseguir que es complís allò que ja demanava la Societat Mallorquina d'Amics del País al segle XVIII: la reorientació social de les darreres voluntats.

filosofia i lletres, dret, empresarials i professorat d'EGB, i que el càlcul podria establir-se en dos-cents milions per a química, cent cinquanta per a biològiques i vuitanta per a humanitats.

Al llarg de l'any 1974 s'intenta que la família March s'interessi pels projectes del Patronat i s'aconsegueix la impartició de cursos de doctorat de la Facultat de Medicina de l'Autònoma a l'Hospital de Palma, dirigits pel doctor Tejerina. Però, davant els problemes econòmics cada pic més greus, la Caixa d'Estalvis de Balears proposa dirigir-se a la banca local.

Pel que fa a les gestions amb l'Autònoma de Barcelona, s'hagueren de rebaixar les expectatives per a ciències a canvi de mantenir els estudis de dret.

També hi hagué dificultats per atendre les despeses d'adaptació de Son Malferit.

Així i tot, es pogué aprovar el pressupost del Patronat, que arribà a 21.607.407,47 pessetes, gràcies al compromís de la Diputació i de l'Ajuntament d'aportar-hi deu milions cada corporació, mentre es desplaçava a Ciutat el rector de l'Autònoma, doctor Gadea, per reunir-se amb el Patronat.

En aquells moments el veritable nervi del Patronat era la Comissió Executiva, que, un jorn per setmana, a les vuit del matí, començava les sessions a la Caixa d'Estalvis (55), amb el propòsit de trobar solucions als problemes plantejats pel professorat de l'escola d'EGB i pels alumnes d'empresarials, que volien el segon cicle, i a més a qüestions sorgides a biològiques i nàutica o a les demandes d'un ampli sector, que demanava més resolució respecte dels pretesos estudis de medicina.

Fou també aquesta Comissió Executiva la que interpel·là decisivament el ministre d'Educació Robles Piquer (56) la primavera del setanta-

---

(55) Amb un governador com Carlos de Meer i un president de la Diputació com Fulgenci Coll de San Simon era difícil entendre-s'hi; fins i tot el batlle de Palma, Rafael de la Rosa Vázquez, es va mostrar partidari d'actuar un poc d'amagat. Fou precisament De la Rosa qui va convocar a l'Ajuntament, per a una reunió pública de debat sobre la viabilitat de la Universitat, els catedràtics mallorquins Santamaría, Roig, Barceló, Dolç, Aguiló, Orlandis i Oliver, dins el mes de gener de 1975.

(56) Amb un altre governador, Ramiro Pérez Maura, sospitós per als del búnquer pel fet de no pertànyer a Falange. A més d'això, pertanyia a la carrera diplomàtica i, si no n'hi havia prou,

sis, davant els rectors Estapé i Gadea. I encara va fer una cosa més important: va fer possible que el pressupost ultrapassàs els vint-i-quatre milions. Per això hagué de fer crida a tots els ajuntaments a fi que els doblers no fossin cap obstacle i també procurà, sense èxit, que la Caixa de Pensions s'hi afegís. I si no n'hi havia prou, l'Estudi General demanava que la UNED fos atesa (57), i es constituí un Patronat Rector per al Centre Regional.

Benaurement, a les darreries de l'any setanta-sis el Patronat s'informa que es convocava oficialment una Comissió Promotora de la Universitat de les Balears. Abans del juny electoral del setanta-set el MEC va pressupostar obres per realitzar a empresarials, EGB i ciències, i la Junta de Rectors va donar via lliure a la Universitat.

Per més que els problemes econòmics continuaven vius, respecte als estudis de nàutica, es plantejà si interessaria comprar Son Moix o més terrenys devora l'exseminari dels paüls. I com que l'Estat no admet terrenys si no estan totalment pagats, la Caixa d'Estalvis de Balears concedeix un préstec per acabar de pagar els de la carretera de Valldemossa.

S'ha de tenir present que el MEC, el 21 de maig, havia signat un conveni de set-cents milions per aixecar immediatament la Facultat de Filosofia i Lletres i aixamplar l'edifici de la Facultat de Ciències i d'EGB. L'any següent començarien un edifici per a la secció delegada de dret i, el tercer any, un aulari, un immoble per a medicina i l'edifici propi per als serveis centrals.

La Comissió creada per Ordre ministerial de 14 de desembre de 1976 (BOE del 14 de gener de 1977) redactà un informe signat el febrer de 1977, que basa la creació d'una universitat a les Illes en els dissenys fets públics temps enrere de gaudir d'estudis universitaris i en la realització de nombroses gestions amb aquest objecte; preveu, d'una part, la instauració d'una secció delegada de la Universitat de Barcelona per a la impartició dels cursos comuns de filosofia i lletres, després la creació de la Facultat, i també la de la Facultat de Ciències de l'Autònoma i, encara, del Col·legi integrat de Dret; i, d'altra, la instauració dels estudis que, amb motiu de la incorporació a la Universitat de les

---

el seu nomenament havia estat per arraconar de Meer, per indicació dels democratacristians més apropats a Alfonso Osorio.

(57) La institució del carrer de Sant Roc havia obert la porta a una iniciativa universitària distinta, en veure's deixada de costat.

Escoles del Professorat i de Comerç, permetia la Llei general d'educació de Villar Palasí. Considera que aquest era el nucli de la realitat universitària il·lenca i encara feia memòria de l'actuació del Patronat Econòmic d'Estudis Universitaris, constituït amb la finalitat de promoure tots els estudis esmentats.

Sigui com sigui, el cert és que, com a fruit de l'executòria del Patronat i de l'interès manifestat per la Universitat de Barcelona i per l'Autònoma, es desenvoluparen centres i se'n crearen de nous. Això suposà la implantació gradual adaptada als recursos disponibles i a les necessitats plantejades, fins que es revelà prioritari tenir universitat pròpia, on s'integraren tots els centres que hi havia.

En conseqüència, es dotaren tres càtedres més per a filosofia i lletres i quatre adjunties; sis càtedres per a química i una adjuntia; tres càtedres per a biològiques i cinc adjunties; una adjuntia per a física i altre tant per a matemàtiques; quatre càtedres per a dret; sis càtedres i sis adjunties per a la formació de professorat d'EGB; tres càtedres per a estudis d'empresarials —amb la previsió d'una càtedra i una adjuntia amb vista al segon cicle. També es manejava la conveniència de pensar en una càtedra i una adjuntia per a la hipotètica Facultat de Medicina o també augmentar en set les places administratives (58), afegir-n'hi dotze més als quinze auxiliars administratius, quatre als tretze subalterns i tres als cinc contractats laborals, i la creació de tres places de bibliotecari (59). Igualment, es postula la plaça de gerent, una d'oficial major, una de cap de comptabilitat i la de secretari per a l'Institut de Ciències d'Educació.

Finalment, s'avaluà el creixement de l'alumnat, de manera que els 31 alumnes de professorat d'EGB de 1972 es converteixen en 1.460 en començar el curs 1977-78; els 142 de dret, en 1.023; els 561 de filosofia i lletres, en 840; els 101 d'estudis empresarials, en 408; i els 210 de ciències, en 633. Per tant, hi havia un total de 4.267 alumnes (60).

---

(58) Aleshores sols n'hi havia tres.

(59) Les dades de 1977 registraren un total de 24.484 volums, dels quals 16.000 eren de filosofia i lletres, 1.713 de ciències, 1.226 de dret, 2.076 de formació del professorat d'EGB i 3.469 d'estudis empresarials (molts d'aquests darrers, desfasats).

(60) Suposava un creixement important perquè el curs 1972-73 eren 1.045, el 1973-74, 1.447, el 1974-75, 1.974, el 1975-76, 2.795 i el 1976-77, 3.600.

En conclusió, doncs, la impartició d'estudis universitaris a Mallorca sorgí com a conseqüència de la restauració del vell casal de l'Estudi General, com també de la voluntat de crear un centre que coordinàs les activitats culturals. Una mena d'Obra Cultural Balear (61) dissimulada, amb el pretext d'un Institut d'Estudis Baleàrics. Però, això sí, tot ben controlat pel Govern Civil i pels caps del Moviment.

Alguns ciutadans preocupats pel procés cultural de les Illes, com Miquel Forteza, des del primer moment es manifestaren a favor del projecte, però ben aviat el governador civil Pardo Suárez sols confià en els esquemes presentats per Gerard Maria Thomàs i Gabriel Rabassa, els quals seran capaços d'aprofitar una reduïda nòmina de responsables de la vida cultural tradicional, com Joan Pons, Francesc de B. Moll, Jaume Cirera, Josep Font, Jaume Lladó i el pare Miquel Caldentey, juntament amb homes de confiança del Movimiento: el metge Porcel, el misser Ramallo i l'apotecari i regidor Antich.

Foren rebutjats personatges prou significants: Francesc Sureda i Blanes, rector de l'Escola Lul·lista, molt mal vist pels falangistes (62), i el catedràtic de llatí i fins al 1951 director de l'Institut Ramon Llull Bartomeu Bosch (63). Preferiren Josep Font —aquest i Bernat Suau sortiren elegits com a directors dels instituts a les primeres eleccions que convoca Joaquín Ruiz Jiménez (64).

A l'Ajuntament de Palma el projecte va ser molt ben acollit per l'aristòcrata i falangista Joaquim Puigdorfila (65) i l'apotecari Antich, de l'àrea de Cultura i Hisenda, respectivament; ambient favorable que després es va

---

(61) N'és una prova evident que Miquel Forteza l'hagués fundada en veure's exclòs del projecte.

(62) Ell mateix va dir a Pardo Suárez que els seus grans enemics eren, els uns, descendents d'italians —sens dubte, es referia a Nicolau Sagesse, el prevere compromès el trenta-sis—, i els altres, d'aventurers d'Extremadura —possiblement, al·ludint Lluís Ramallo, auditor de guerra, a més de falangista i home de confiança de J. March.

(63) El depurador de l'ensenyament a partir de l'esclafit de 1936.

(64) D'altra banda, J. Font era membre del Consell Acadèmic de l'Escola Lul·lista.

(65) Era el sots cap del Moviment quan el general Franco visità l'illa l'any 1947.

mantenir amb els nous regidors Gabriel Fuster Mayans (66) i Lluís Pascual González (67). I a la Diputació, es pogué comptar amb Damià Barceló (68).

La Universitat de Barcelona no es prengué gaire seriosament l'aventura dels cursos universitaris de Mallorca, per més que progressivament es mostra més i més receptiva, mercès especialment a les informacions que oferien Joan Pons i Francesc de B. Moll.

El professorat de lletres sortí quasi absolutament dels dos instituts de batxillerat i de l'Escola de Comerç, i el de dret —excepció feta d'un parell de professionals pròxims a la directiva del col·legi de missers o a determinats nuclis del Movimiento—, del personal de la Fiscalia i de les auditories militars.

En general, els responsables culturals eren escèptics; el mateix Pons i Marquès volgué que a lletres hi hagués seminaris sobre paleocristianisme a Mallorca i art mallorquí, que impartien el pare Gabriel Seguí, especialitzat a Roma, i Antoni Jiménez, conservador de la Societat Arqueològica Lul·liana (69). I els més irònics, com mossèn Antoni Pons, feien un poc la mitja o es demanaven què era tot allò, com l'arxiver de la Cúria Diocesana, mossèn Joan Vich (70).

I quan els estudiants varen voler muntar un grup de teatre, evidentment s'hagué de representar en castellà, i ni Moratín va ser de fiar, de manera que homes castigats com Antoni Papell escolliren *En Flandes se ha puesto el sol* d'Eduardo Marquina, que s'escenificà al Teatre Principal de Ciutat i a Manacor, Felanitx i Artà.

Naturalment, a mesura que l'alumnat volgué fer un teatre més mengívol, o bé s'hagué de refugiar en les lectures teatrals, com l'*Escuadra hacia la muerte* d'Alfonso Sastre, a la Secció literària del Círculo Mallorquí (71), o

---

(66) Més conegut a la premsa per Gafim.

(67) Estudiós del dret foral, i també professor a l'Estudi General.

(68) Així mateix, professor de dret a l'Estudi General i, més endavant, peça clau per constituir l'associació que posa en marxa el polígon industrial conegut amb el nom d'ASIMA, i no amb el que li posaren oficialment: La Victòria.

(69) A. Jiménez ho concretà en la Seu, la Llotja, Bellver, Sant Francesc i Santa Eulàlia.

(70) El canonge J. Quetglas, per a qui no passava el temps, sols recordava J. Font com a president d'Acció Catòlica després de la guerra.

(71) En aquesta ocasió, per cert, els alumnes quedaren astorats quan el poeta Guillem Colom va fer canviar el dia de l'homenatge a Rimbaud perquè coincidí amb les matances de ca seva.

aprofitar la sort que al Teatre Principal es pogués fruit del *Living Room* de G. Green. I és que el debat sorgia i la protesta s'alçava davant muntatges que semblaven ofensius, com és el cas de *Mancha que limpia* d'Echegaray.

***

De fet, més que la restauració de l'Estudi General l'any 1951 i la designació del Consell Rector, que posà en funcionament els cursos comuns de lletres, fou el Pla d'ordenació cultural de les Illes, de novembre de 1952, el que va obrir per primera vegada esperances de consolidació d'uns estudis universitaris. Perquè de 1949 a 1956 la voluntat favorable de l'Ajuntament de Palma i de la Diputació Provincial es compartí amb l'Escola Lul·lista —si més no, al començament—, amb la Societat Arqueològica Lul·liana i amb els instituts d'ensenyament mitjà.

Mentre que, de 1968 a 1972, la promoció renovada és fruit d'una entesa entre la Universitat de Barcelona i els gestors públics, que troben que cal fer servir l'Estudi General, però només per aprofitar-ne les aules *ad hoc*.

Però en arribar al 1972 i fins al final del franquisme, la iniciativa és del Patronat Econòmic, que més tost deixarà aviat de costat l'Estudi General, perquè veu que se'n pot treure poc, malgrat la situació estranya de la Càtedra Ramon Llull, que, nascuda com a gran remei, a la llarga significà un problema, si més no als ulls dels membres de la Comissió Executiva.

Tot això coincideix amb la postura dels grups privats, que porten la iniciativa al si del Patronat i que deixen el sector públic bastant compromès. Aquesta circumstància es posa especialment de manifest en el moment de la signatura de la constitució del Patronat d'Activitats Docents d'ASIMA, a la sala de sessions de la Diputació, quan el notari Germán Chacártegui, en llegir-ne els estatuts, es referí a l'esperit d'una institució lliure d'ensenyament (72).

Com després s'estampà a la Llei de reforma universitària de la democràcia restablerta, era prou necessari que s'assumís el fet universitari com «un instrument eficaç de transformació social al servei de la llibertat, la igualtat i el progrés social per fer possible una realització més plena de la dignitat

---

(72) El governador de torn, Víctor Hellín Sol, protestà, davant les cares de sorpresa de gairebé tots els presents. Cal no oblidar que V. Cacho Viu ja havia publicat el seu llibre sobre la institució.

humana». I a més, el món oficial era incapaç de comprendre que «només es podria aconseguir [la nostra universitat] si no es perdien les arrels i la identitat del lloc i l'entorn on estaria inserida» (73).

El Patronat cerca immobles: el grup escolar Jaume I, can Rosselló, can Gamarra, can Salas (74), el palau Vivot, el col·legi Lluís Vives i Mare Alberta, etc., foren tinguts ben en compte. Però s'imposà el campus: més enllà dels consells donats pels tècnics del MEC, fou una imposició del governador de Meer, que no volia protestes estudiantils a un costat del Born (75).

Més enllà de la impartició de coneixements, sempre es va mantenir la urgència de la creació de la universitat nostrada com a element creador i indicatiu de cultura, perquè se sabia la necessitat de fer-ho quasi tot per la nostra cultura; i que el debat sobre nacionalitats i regions s'obriria de pinte en ampla tant bon punt hi hagués la més petita possibilitat.

En aquest sentit, es pot defensar que no fou per casualitat que els estudis universitaris preveïessin des del començament, en especial, la història. Calia assumir la continuació d'altres etapes de la realitat universitària mallorquina, encara que fos en funció d'institucions parauniversitàries.

És a dir, al final del franquisme ja hi havia consens per al restabliment, més que per a la creació *ex novo*, de la Universitat a les Illes.

Ara bé, per donar compliment a les aspiracions de tenir universitat pròpia, que es repeteixen a diferents ritmes i espais des de 1830, s'havien d'obrir les Corts Constituents de l'estiu de 1977, que, la primavera següent, no ens deceberen.

O sia, que malgrat la manca de comprensió i de col·laboració de molts que, com sempre, estaven darrere la roca, i malgrat que no era gens ni mica

---

(73) S'hauria d'enllaçar amb el que signaren els intel·lectuals mallorquins, poc abans de la tragèdia del trenta-sis: «amb la nostra condició d'illencs conscients, hereus i dipositaris d'una tradició que ens emmotlla, i en la transmissió de la qual hi ha el secret de la nostra subsistència com a poble» (resposta al missatge que es redacta al Principat).

(74) *Nil novi sub sole*.

(75) De fet, es produïren protestes davant el Govern Civil per detencions practicades entre els universitaris. Una prova de la delicadesa de de Meer amb el món universitari es pogué veure a Son Malferit els dies previs a la mort del general Franco: la Policia Armada es va posar a fer «pràctiques» al camp d'esports veïnat.

fàcil moure's amb un mínim de confiança entre els obstacles d'una burocràcia empeltada de les més greus passivitats del règim, davant projectes d'obrir solcs necessaris perquè la nostra joventut tingués garanties que a l'illa no sols hi hauria hotels i els seus derivats; davant tot això, el procés no sempre continuat, per espai de vint-i-cinc anys, ho deixà tot a punt perquè el mes de juny de 1977 el poble, recobrant la sobirania, aconseguís la Universitat.

De qualque manera continuava vigent allò que l'any 1540 entenia el Gran i General Consell: «La principal cosa per servei del Regne és que los habitants de aquell sien doctes i que la doctrina sia per tota cosa bona i per ço nosaltres, inseguint lo que per nostres predecessors era començat, ço és un Studi General cosa per aquest regne tant necessari per ser illa...»

En qualsevol cas, no va ser com a resultat d'un projecte teòric que aparegué la universitat actual, sinó com a resultat d'uns fets concrets i d'un caramull d'ambiciosos propostes, com la de la Fundació Dragan els anys seixanta, sense descomptar uns ritmes de concessions i de limitacions que sempre posaren en evidència la manca de dotacions, tal com ja es donava el 1478 i el 1706. Fins i tot s'hi produïren polaritzacions concretes en noves càtedres, com la de Ramon Llull creada per Ruiz Jiménez, tal com s'havia produït al principi del segle amb la d'economia política encarregada al pare Jaumandreu, que volia situar-se per damunt de la rutina universitària d'aleshores. Era com si es pressentís l'esbucament d'una institució que, malgrat que es qualificava de «literària», la veritat era que feia un poc d'olor de resclús.

És, doncs, un llarg procés que coneix etapes optimistes i que tasta l'agonia de 1955-1966, de la mateixa manera que abans va tastar la de 1829-1835, i que els anys setanta començava a tenir titulars de càtedres, agregadories i ajudanties que eren de la terra i a gaudir-ne. Simplement, s'aconseguien les assignacions necessàries per suplir la manca de «bons doctors i mestres», talment com recollia una acta del Gran i General Consell de 1585.

Fins i tot s'ha manipulat la manca històrica de «afectio i copia» d'estudiants (76), que les estadístiques progressivament han anat desmentint, com s'ha indicat.

---

(76) El doctor Fiol, professor de la Universitat Literària de Mallorca, ens diu al seu *Dietari* (publicat per A. Pons amb les sigles de la Societat Arqueològica Lul·liana) que anava a casa d'alguns dels seus alumnes per indicar-los el que havien de preparar, atès l'absentisme generalitzat del set-cents.

I si es comença per impartir humanitats i dret, va ser com al segle XVI. Després s'hi afegeix filosofia lul·liana, és a dir, es crea la Càtedra Ramon Llull al segle XX.

Històricament el procés sempre fou llarg; al XVII ja s'havia estancat, fins que es va crear també una comissió promotora el 1625, que preveu la dotació d'una càtedra d'arts, tres de teologia, tres de lleis i tres més de medicina.

I també sempre s'hagué de respondre a aquells que posaven en dubte que a l'illa fos possible trobar-hi l'ambient propici per a una universitat — hem millorat, perquè ara mateix sembla que en volen almanco dues—, amb les mateixes paraules de l'humanista Nicolau de Pacs respecte a l'executòria de l'aula de Gramàtica de Randa: «hinc manare potest splendor in orbem», que Miquel Batllori recordava els nostres anys quaranta.

I, a la fi, ja iniciada la tasca a les Corts Constituents obertes el 1977, es registra l'entrada del Projecte de llei per a la creació de la UIB, que el primer govern de la nostra democràcia presentà el 12 de gener de 1978 (77).

Un capítol novell de la història universitària de les Illes (78), que, malauradament, vint anys després no podran gaudir encara de l'edifici clau des dels orígens: l'Estudi General. «E consciència n'haja qui ho ha afollat».

Miquel Duran i Pastorr
Catedràtic d'universitat
d'Història Contemporània

---

(77) Publicat al butlletí oficial del Congrés sis dies després. La Comissió d'Educació, presidida per F. Mayor Zaragoza, dictaminà per unanimitat sobre l'Informe de la ponència, que va aprovar definitivament el plenari el primer de març d'aquell mateix any.

(78) Per OM de 24 de maig de 1978 es nomena una comissió gestora presidida pel doctor A. Roig i, dos anys després, s'elegeix el primer rector, el doctor A. Ribera.